

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวางแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวัดผลการให้ความรู้โดยใช้สื่อภาพพลิก เรื่อง "สุขภาพจิตดี นำชีวิที่มีสุข" ประกอบการบรรยาย แก่ผู้ป่วยนอกและญาติที่มาใช้บริการในโรงพยาบาลจิตเวช และโรงพยาบาลทั่วไป ในด้านการเพิ่มความรู้อ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ดังนั้นจึงใช้การวิจัยแบบทดลอง โดยใช้วิธี ลักษณะการทดสอบก่อน - หลังการให้ความรู้ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มผู้ป่วยนอกและญาติที่มาใช้บริการในโรงพยาบาลจิตเวช ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้คือที่โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ จังหวัดอุบลราชธานี
2. กลุ่มผู้ป่วยนอกและญาติ ที่มาใช้บริการในโรงพยาบาลทั่วไป ซึ่งในที่นี้คือ โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ทำการสอบถามและทดสอบด้วยแบบสัมภาษณ์ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกสอบถามและทดสอบก่อนการให้ความรู้ และครั้งที่ 2 เป็นการสอบถามและทดสอบทันทีหลังการให้ความรู้ โดยจะไม่มีการเฉลยคำตอบในการทดสอบครั้งแรก และแบบสัมภาษณ์ ในครั้งที่ 2 จะเรียงลำดับสลับข้อกับการสัมภาษณ์ครั้งแรก เพื่อป้องกันการจำแบบทดสอบได้

ประชากร

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ป่วยนอกและญาติที่มาใช้บริการในโรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ และโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ป่วยนอกและญาติที่มาใช้บริการ ๗ ฝ่าย

ผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาล 2 แห่งคือ โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ และโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ในระหว่างวันที่ 14 - 18 พฤศจิกายน 2531 โดยไม่จำกัด เพศ อายุ อาชีพ และการศึกษา จำนวน 200 คน แบ่งเป็นผู้ป่วยนอกและญาติที่มาใช้บริการที่โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ 100 คน และที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม 100 คน

เนื่องจากการเก็บข้อมูลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้แบบ Pretest - Posttest Design สำหรับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน จะต้องใช้แบบสัมภาษณ์ถึง 400 ชุด และต้องทำการเก็บข้อมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยเก็บข้อมูลที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม และเดินทางกลับมาเก็บข้อมูลที่โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งอยู่ห่างกันใช้เวลาเดินทางประมาณ 45 นาทีทุกวัน เป็นเวลา 1 สัปดาห์ ซึ่งต้องสิ้นเปลืองงบประมาณค่าใช้จ่ายสูง ผู้วิจัยจึงไม่สามารถเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้นกว่านี้ได้ เพราะมีความจำกัดด้านงบประมาณนั่นเอง

สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่างและการกำหนดวันเก็บข้อมูลนั้น ใช้วิธี Accidental Sampling ซึ่งเป็น Non-Probability Sampling โดยเลือกเฉพาะผู้ป่วยนอกและญาติที่มาใช้บริการที่โรงพยาบาลทั้ง 2 แห่ง ในช่วงเช้าเฉพาะเวลา 8.00-8.30 น. และช่วงบ่ายเวลา 12.30 - 13.00 น. ทั้งนี้เพื่อให้ครบถ้วนหรือทำความเข้าใจให้กับแพทย์ หรือผู้ป่วยและญาติในการตรวจรักษาโรค คิดเป็นช่วงละประมาณ 25 คน รวมเป็นวันละประมาณ 50 คน ทั้งสองโรงพยาบาล

เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างแล้ว จะทำการทดสอบก่อนจึงให้ความรู้โดยใช้สื่อภาพพลิกเรื่อง "สุขภาพจิตดี นำชีวิรมีสสุข" เปิดโอกาสให้มีการซักถาม แล้วจึงทำการทดสอบหลังการให้ความรู้ทันที ทั้งนี้จะ ไม่มีการเฉลยคำตอบในการทดสอบครั้งแรก

ส่วนจำนวนวันของการเก็บข้อมูลนั้น จะใช้เวลา 5 วันคือ วันที่ 14 - 18 พฤศจิกายน 2531 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัย ได้จัดเตรียมแบบสัมภาษณ์พร้อมทั้งนัดหมายกับโรงพยาบาลทั้งสองแห่งเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1. ปัจจัยทางประชากร คือ เพศ อายุ อาชีพ และ การศึกษา
2. การเคย หรือไม่เคยได้รับความรู้เรื่องสุขภาพจิตมาก่อน
3. ระดับความสนใจในความรู้สุขภาพจิต

ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ความรู้เรื่องสุขภาพจิต ที่เปลี่ยนแปลงไปหลังการให้ความรู้
2. ทักษะคิด เรื่องสุขภาพจิตที่เปลี่ยนแปลงไปหลังการให้ความรู้

ทั้งนี้จะวัด โดยการ เปรียบ เทียบผลต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนหมวดความรู้ และ หมวดทัศนคติ ก่อนและหลังการให้ความรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการ เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้สร้าง เครื่องมือสำหรับใช้ในการ เก็บรวบรวมข้อมูลขึ้น 2 ชนิดคือ การใช้แบบสอบถามสำหรับข้อมูลทั่วไปเรื่องทัศนคติและความคิดเห็น และแบบทดสอบความรู้สุขภาพจิต ซึ่งจะเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ โดยเครื่องมือนี้จะประกอบด้วยคำถาม 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา การเคยหรือไม่เคยได้รับความรู้สุขภาพจิต และระดับความสนใจเรื่องสุขภาพจิต ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบ เปิดและแบบปิดประกอบกัน

ส่วนที่ 2 เป็นแบบทดสอบความรู้สุขภาพจิต โดยกรอกรวมเนื้อหาของสื่อภาพพลิกเรื่อง "สุขภาพจิตดี นำชีวิที่มีสุข" ทั้งหมด เป็นคำถามแบบปิด และให้คะแนนผู้ที่ตอบถูก 1 คะแนน และผู้ที่ตอบผิด 0 คะแนน

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพจิตโดยทั่วไป จากสื่อภาพพลิกเรื่อง "สุขภาพจิตดี นำชีวิที่มีสุข" โดยใช้มาตราวัดแบบ Likert Scale ทั้งเชิงบวก (5 4 3 2 1) และเชิงลบ (1 2 3 4 5) เพื่อให้สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ตอบ (เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม้แน่ใจ ไม้เห็นด้วย ไม้เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะรูปภาพ เนื้อหาสาระ ความยากง่ายของสื่อภาพพลิกเรื่อง "สุขภาพจิตดี นำชีวิที่มีสุข" เป็นคำถามแบบปิดและแบบ เปิดประกอบ

กัน ซึ่งคำถามส่วนที่ 4 นี้ จะใช้ถาม เฉพาะภายหลังการให้ความรู้แล้วเท่านั้น (ภาคผนวก ข.)

การทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นซึ่งประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบทดสอบ 4 ส่วน ดังกล่าวแล้วไปทดลองสัมภาษณ์ผู้ป่วยนอกและญาติที่มาใช้บริการ ณ ฝ่ายผู้ป่วยนอก โรงพยาบาล ศรีธัญญา นนทบุรี ซึ่งเป็นโรงพยาบาลจิตเวชและอยู่ใกล้ เคียงกับสำนักงานของผู้วิจัย (กอง สุขภาพจิต กรมการแพทย์) จำนวน 30 คน ในระหว่างวันที่ 26 - 28 ตุลาคม 2531 เพื่อ ทดสอบว่าคำถามแต่ละข้อนั้น สื่อความหมายได้ตรงตามที่ต้องการหรือไม่ การเรียงลำดับ แบบสัมภาษณ์เหมาะสม ครอบคลุมเนื้อหา และวัตถุประสงค์หรือไม่

ภายหลังการทดลอง พบว่าต้องมีการปรับปรุงภาษา และข้อความ เพื่อให้สื่อความหมาย ได้ตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการ มีการเพิ่มเติม และตัดทอนแบบสัมภาษณ์บางข้อ เพื่อความเหมาะสมและ ทำการทดสอบความ เชื่อมั่นของแบบทดสอบส่วนที่ 2 ซึ่งวัดความรู้ และแบบสอบถามส่วนที่ 3 ซึ่ง วัดทัศนคติ เพื่อให้ได้แบบสัมภาษณ์ที่มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

สำหรับการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบทดสอบส่วนที่ 2 นั้น ใช้วิธีของ Kuder - Richardson (อนันต์ ศรีโสภกา 2521 : 262) คือ สูตร KR 20 ซึ่งอาศัยการทดสอบเพียง ครั้งเดียว และใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนรายข้อในการคำนวณ โดยมีสูตรดังนี้

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{6^2 x} \right\}$$

เมื่อ

$$\begin{aligned} r_{tt} &= \text{ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ} \\ n &= \text{จำนวนข้อในแบบทดสอบ} \\ p &= \text{สัดส่วนของผู้ที่ตอบถูก} \\ q &= \text{สัดส่วนของผู้ที่ตอบผิด (} q = 1 - p \text{)} \\ pq &= \text{ความแปรปรวนของข้อสอบแต่ละข้อ} \\ 6^2 x &= \text{ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด} \end{aligned}$$

ค่า r_{tt} ที่ได้คือ 0.77 ซึ่งถือว่ามีความ เชื่อถือได้สูง สามารถนำมาใช้ในการวัด ระดับความรู้ได้ (ภาคผนวก ข.)

สำหรับการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทัศนคติในตอนที่ 3 นั้น ใช้วิธีทดสอบเพียงครั้งเดียว โดยใช้สูตร Coefficient Alpha (Cronbach's α) ซึ่งอาศัยค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ (อนันต์ ศรีโสภณ 2521 : 265) ดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum \sigma_i^2}{\sigma_x^2} \right\}$$

เมื่อ α = ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

n = จำนวนข้อทั้งหมดของแบบสอบถาม

σ_i^2 = ความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ
(item variance)

σ_x^2 = ความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งหมด
(total test variance)

ค่า α ที่ได้คือ 0.70 ซึ่งถือว่ามีความเชื่อถือได้ปานกลาง เนื่องจากเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นใหม่ แต่ก็สามารถนำมาใช้ในการวัดทัศนคติได้ (ภาคผนวก ข.)

กรรมวิธีข้อมูล

นำข้อมูลที่รวบรวมได้ และตรวจสอบแล้วว่าถูกต้อง นำมาลงรหัส บันทึกข้อมูลลงเทป และทำการวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSSX (Statistical Package for the Social Sciences) ที่ สถาบันบริการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปคือ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา การเคยหรือไม่เคยรับรู้สุขภาพจิต และความสนใจเรื่องสุขภาพจิต รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้ความรู้สุขภาพจิต โดยใช้สื่อภาพพลิก และการตอบคำถามรายข้อ โดยคำนวณเป็นร้อยละและนำเสนอในรูปของตารางร้อยละ

2. การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing)

2.1 ใช้สถิติ t-test ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) เพื่อ

ทราบผล เปรียบ เทียบระหว่างความรู้ และทัศนคติ เรื่องสุขภาพจิต ก่อนและหลังการให้ความรู้ โดยใช้สื่อภาพพลิก ทั้งกลุ่มตัวอย่างที่โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ และกลุ่มตัวอย่างที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี (วิเชียร เกตุสิงห์ 2526 : 61)

$$\text{สูตรที่ใช้คือ } t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{s_d^2/n}} \quad (t \text{ dependent หรือ } t\text{-paired})$$

\bar{X}_1 = ค่าเฉลี่ยของคะแนนทั้งหมดก่อนการให้ความรู้

\bar{X}_2 = ค่าเฉลี่ยของคะแนนทั้งหมดหลังการให้ความรู้

s_d^2 = ค่าความแปรปรวนของผลต่างระหว่างคะแนนแต่ละคู่

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

2.2 ใช้สถิติ t-test ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) เพื่อทราบผล เปรียบ เทียบระหว่างความรู้ และทัศนคติที่เพิ่มขึ้น ของกลุ่มตัวอย่างที่โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ กับกลุ่มตัวอย่างที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี (วิเชียร เกตุสิงห์ 2526 : 59)

$$\text{สูตรที่ใช้คือ } t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\left\{ \frac{(n_1-1)s_1^2 + (n_2-1)s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \right\} \left(\frac{n_1 + n_2}{n_1 n_2} \right)}} \quad (t \text{ independent หรือ } t\text{-pooled})$$

เมื่อ \bar{X}_1 = ค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นหลังจากการให้ความรู้ที่โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์

\bar{X}_2 = ค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นหลังจากการให้ความรู้ที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม

n_1 = จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์

s_1^2 = ค่าความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นหลังจากการให้ความรู้ที่โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์

n_2 = จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม

s_2^2 = ค่าความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นหลังจากการให้ความรู้ที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม

2.3 ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way Analysis of Variance) เพื่อทดสอบความแตกต่างของความรู้ และทัศนคติ เรื่องสุขภาพจิต หลังการให้ความรู้โดยใช้สื่อภาพพลิก เมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา การเคยหรือไม่เคย ได้รับความรู้สุขภาพจิต และความสนใจ

หลังจากนั้นใช้การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยภายหลังการทดสอบความแปรปรวน (Multiple Comparison or Post Hoc Comparison) โดยวิธี S-Method (วิธีของ Scheffé) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรคู่ใดบ้างที่ต่างกัน

3. การเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปและความคิดเห็น ระหว่างผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองโรงพยาบาล โดยใช้ตารางแบบสองทาง (Crosstabulation) และการหาค่า χ^2 (Chi-square)

เกณฑ์การให้คะแนน

1. คำถามเพื่อทดสอบความรู้เรื่องสุขภาพจิต อยู่ในแบบสัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 มีทั้งหมด 20 ข้อ คะแนนเต็ม 20 คะแนน

ตอบถูก = 1 คะแนน

ตอบผิด = 0 คะแนน

2. คำถามเพื่อสอบถามทัศนคติเรื่องสุขภาพจิต อยู่ในแบบสัมภาษณ์ ส่วนที่ 3 มีทั้งหมด 20 ข้อ คะแนนเต็ม 100 คะแนน การให้คะแนนเป็นไปตามลักษณะของคำถาม

ถ้าคำถามเป็น Positive จะให้คะแนนดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง = 5 คะแนน

เห็นด้วย = 4 คะแนน

ไม่แน่ใจ = 3 คะแนน

ไม่เห็นด้วย = 2 คะแนน

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง = 1 คะแนน

ถ้าคำถามเป็น Negative จะให้คะแนนดังนี้

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง = 5 คะแนน

ไม่เห็นด้วย	4	คะแนน
ไม่เห็นใจ	3	คะแนน
เห็นด้วย	2	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	คะแนน

ถ้าคะแนนต่ำกว่า 60 คะแนน ถือเป็นทัศนคติทางลบ และถ้าคะแนนมากกว่า 60 คะแนน ถือเป็นทัศนคติทางบวก

การเก็บข้อมูล

ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ป่วยนอกและญาติที่มาใช้บริการ ณ ฝ่ายผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ และโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม ระหว่างวันที่ 14 - 18 พฤศจิกายน 2531 โดยสัมภาษณ์วันละ 2 ครั้ง คือ ช่วงเช้าเวลา 8.00 - 9.00 น. และ ช่วงบ่าย เวลา 12.30 - 13.30 น. เฉลี่ยทำการสัมภาษณ์ผู้ป่วยนอกและญาติได้ประมาณ วันละ 50 คน

ทั้งนี้โดยมีนิติศรปริญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ เป็นผู้ช่วยเก็บข้อมูลอีก 1 คน ที่โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์มีพยาบาลวิชาชีพ และเจ้าหน้าที่พยาบาลที่รับผิดชอบงานสุขศึกษาช่วย เก็บข้อมูลและ เป็นผู้บรรยายภาพหลิกจำนวน 4 คน และที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม มีพยาบาลวิชาชีพ และนักศึกษาพยาบาลช่วย เก็บข้อมูลและ เป็นผู้บรรยายภาพหลิกอีก 3 คน